

Gratuiteit als vergeten kracht in de economie

Donderdag 11 april 2019
15:30 - 17:00 uur
Campus Landgoed Zonheuvel, Doorn

Luigino Bruni. Pleitbezorger van een 'civiele' economie

Luigino Bruni is een econoom en denker die in de afgelopen jaren naam heeft gemaakt als oorspronkelijk denker van een economie in dienst van de mens en de gemeenschap. Hij gebruikt daarvoor termen als 'civiele economie' en 'economie van gemeenschap'. De Italiaanse econoom en filosoof ziet de markt op de eerste plaats als ontmoeting en het bedrijf als gemeenschap.

Bruni erkent de verdiensten van het marktdenken en de marktwerking maar benadrukt dat deze maar een deel van de economische werkelijkheid zijn. Altijd speelt, ook in de meest harde economische verhoudingen, een meer onzichtbare kracht een rol. De Italiaan spreekt van de 'verborgen kracht van de gratuiteit'. Hij werkt zijn denken sterk uit in de richting van intrinsieke motivatie van mensen, in bedrijf en economie.

De kapitalistische markteconomie mag dan opmerkelijke economische, technologische en maatschappelijke resultaten hebben voortgebracht, haar innovatieve en beschavende kracht raakt in de ogen van econoom Luigino Bruni op haar eind. Hoewel de economie begon als een wetenschap over het welzijn en geluk van burgers, heeft ze deze dimensie geleidelijk verloren. Economie werd de wetenschap van wat meetbaar is in geld. Burgers zijn individuen zonder gemeenschap geworden. Deze reductionistische visie van economie gaat terug op een verkeerd en cynisch mensbeeld: "De economische wetenschap is geneigd ieder individu te beschouwen als een gewiekste opportunist die zich alleen inzet en correct gedraagt wanneer hij de juiste *incentives* krijgt of geconfronteerd wordt met controles en sancties."¹

Een van de noties die in het denken van Bruni centraal staat is dat van de gratuiteit. Hij toont aan dat overall in de markteconomie naast het prijsmechanisme ook altijd belangeloosheid, als een meer verborgen, intermenselijke kracht, aan het werk is, zonder welke heel het economisch systeem acuut tot stilstand zou komen. Mensen zijn niet enkel calculerende wezens die altijd uit zijn op maximaal voordeel voor zichzelf. En werknemers zijn niet tot luiheid geneigde productiefactoren die zich alleen maar

---

¹ *De ongekende kant van de economie*, Uitgeverij Nieuwe Stad, Nieuwkuijk, 2105, p. 96.

inzetten als zij de juiste prikkels krijgen. Mensen willen hun werk met passie doen, mooie producten afleveren en betrokken zorg verlenen. Dit is niet in contracten af te dwingen maar moet op de eerste plaats vanuit intrinsieke motivatie komen. Niemand wil leven in een wereld waar mensen alleen maar contractuele verplichtingen nakomen. Het is de gratuiteit die van een klant, collega of leverancier een persoon met een naam maakt.

Bruni werkt samen met de vooraanstaande Italiaanse econoom Stefano Zamagni van de universiteit van Bologna al enkele jaren aan de rehabilitatie van een ander, maar optimistischer spoor: dat van de zogeheten 'civiele economie', waarin de intrinsiek menselijke waarde van economische relaties wordt erkend. Het concept gaat terug op noties van de Italiaanse econoom-filosoof Antonio Genovesi (1713-1769), generatiegenoot van Adam Smith, en zijn Napolitaanse school, die de markt niet alleen ziet als een voertuig voor vrijblijvend wederzijds voordeel, maar ook voor wederzijdse hulp, *public happiness*, beschaving, burgerlijke deugden en socialiteit. In de geschiedenis van de economie heeft de denkrichting van de civiele economie het afgelegd tegen de Britse traditie van de "uncivil" politieke economie. Daarmee werd de *homo oeconomicus*, zoals Bruni stelt "tot tweehonderd jaar eenzaamheid veroordeeld".

'Civiel' heeft voor Bruni en Zamagni de betekenis van beschaafd, maar ook – in het verlengde daarvan – van niet-individualistisch en sociaal: de mens is voor hen, zoals voor Aristoteles een 'politiek' of 'sociaal' wezen': een 'civiel' wezen. Economie is voor Bruni op de eerste plaats ontmoeting, zoals alle andere domeinen van intermenselijk verkeer ontmoeting, relatie, verbondenheid zijn. Dat scheidt de mogelijkheid van innovatie en kansen op ontplooiing van levensmogelijkheden.

WIE IS LUIGINO BRUNI?

De Italiaan Luigino Bruni (1966) is hoogleraar Micro-economie en Geschiedenis van het economisch denken aan de universiteit LUMSA in Rome. Daarvoor doceerde hij Politieke economie aan de universiteit van Milaan-Bicocca en Geschiedenis van de economie aan de *Bocconi Università*, eveneens in Milaan. Daarnaast is Bruni internationaal coördinator van het project 'Economie van gemeenschap' dat bedrijven motiveert om plaatsen van vernieuwing en gemeenschap te worden en een deel van hun winst te bestemmen voor de noden van de armen.

In 2017 trad prof. Luigino Bruni (Rome) namens de Stichting Thomas More aan als *visiting professor* van de universiteit van Tilburg. Hij was in augustus 2016 spreker op het Christelijk Sociaal Congres in Doorn ('Insights from the Bible for a new spirit of Capitalism').

[Klik hier voor meer informatie en aanmelden voor het event op 11 april 2019](#)